

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, na osnovu člana V stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i člana 39. stav 1. Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, na sjednici održanoj od 10. do 16. marta 2009. godine, donijela je

ODLUKU

I

Historijski spomenik – Crkva posvećena Pokrovu Presvete Bogorodice sa pokretnom imovinom u Varešu proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nacionalni spomenik).

Nacionalni spomenik se sastoji od objekta crkve sa pokretnom imovinom koju sačinjavaju ikonostas od dvadeset tri ikone i carskih dveri, te četiri ikone koje se nalaze u naosu crkve, i to:

- Sabor dvanaest apostola, nepoznati autor, prije 1868. godine;
- Sveti jevanđelist Luka, nepoznati autor, početak XX vijeka;
- Molitva u Gestimanskom vrtu, nepoznati ruski majstor, prije 1924. godine;
- Jerusalem, nepoznati autor, prije 1864. godine.

Nacionalni spomenik se nalazi na prostoru označenom kao k.č. 944, 945 i 946 (novi premjer), što odgovara k.č. 1/124, 1/125, 1/126, 1/127 i 1/128 (stari premjer), k.o. Vareš, ZK uložak broj 182, 180, 179 i 218, općina Vareš, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Na nacionalni spomenik primjenjuju se mjere zaštite utvrđene Zakonom o provedbi odluka Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljene prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02, 27/02, 6/04 i 51/07).

II

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vlada Federacije) dužna je osigurati pravne, naučne, tehničke, administrativne i finansijske mjere za zaštitu, restauraciju, konzervaciju i prezentaciju nacionalnog spomenika.

Vlada Federacije osigurat će odgovarajuće fizičke i tehničke uvjete za čuvanje pokretnog naslijeđa.

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljnjem tekstu: Komisija) utvrdit će tehničke uvjete i osigurati finansijska sredstva za izradu i postavljanje informacione ploče sa osnovnim podacima o spomeniku i odluci o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom.

III

S ciljem trajne zaštite nacionalnog spomenika, na prostoru definiranom u tački I stav 3. ove odluke, utvrđuju se sljedeće mjere zaštite:

- dopušteni su isključivo konzervatorsko - restauratorski radovi, uključujući i one kojima je za cilj prezentacija nacionalnog spomenika, uz odobrenje Federalnog ministarstva nadležnog za prostorno uređenje i uz stručni nadzor nadležne službe zaštite naslijeđa na nivou Federacije Bosne i Hercegovine.

Utvrđuju se sljedeće mjere zaštite za pokretnu imovinu iz tačke I stav 2. ove odluke (u daljnjem tekstu: pokretno naslijeđe):

- Izlaganje i ostali vidovi prezentacije pokretnog naslijeđa na području Bosne i Hercegovine vršit će se na osnovi uvjeta koje utvrdi federalno ministarstvo nadležno za kulturu;
- Nadzor nad provođenjem mjera zaštite pokretnog naslijeđa vrši federalno ministarstvo nadležno za kulturu.

IV

Stavljaju se van snage svi provedbeni i razvojni prostorno-planski akti koji su u suprotnosti sa odredbama ove odluke.

V

Svako, a posebno nadležni organi Federacije Bosne i Hercegovine i kantonalne službe suzdržat će se od poduzimanja bilo kakvih radnji koje mogu oštetiti nacionalni spomenik ili dovesti u pitanje njegovu zaštitu.

VI

Iznošenje pokretnog naslijeđa iz Bosne i Hercegovine nije dopušteno.

Izuzetno od odredbe prethodnog stava, dopušteno je privremeno iznošenje pokretnog naslijeđa iz Bosne i Hercegovine radi prezentacije ili konzervacije, ukoliko se utvrdi da konzervatorske radove nije moguće izvršiti u Bosni i Hercegovini.

Odobrenje u smislu prethodnog stava daje Komisija, ukoliko bude nesumnjivo utvrđeno da to neće ni na koji način ugroziti nacionalni spomenik.

Komisija u svom odobrenju za privremeno iznošenje spomenika iz Bosne i Hercegovine utvrđuje sve uvjete pod kojima se to iznošenje može izvesti, rok za povrat u Bosnu i Hercegovinu, kao i zaduženja pojedinih organa i institucija za osiguranje tih uvjeta, te o tome obavještava Vladu Federacije Bosne i Hercegovine, nadležnu službu sigurnosti, carinsku službu Bosne i Hercegovine i javnost.

VII

Ova odluka bit će dostavljena Srpskoj pravoslavnoj crkvi – Mitropoliji dabrobosanskoj, Vladi Federacije, federalnom ministarstvu nadležnom za prostorno uređenje, federalnom ministarstvu nadležnom za kulturu, nadležnoj službi zaštite naslijeđa na nivou Federacije Bosne i Hercegovine i općinskim organima uprave nadležnim za poslove urbanizma i katastra radi, provedbe mjera utvrđenih u tački II - VI ove odluke i nadležnom općinskom sudu radi upisa u zemljišne knjige.

VIII

Sastavni dio ove odluke je obrazloženje sa pratećom dokumentacijom, koje je dostupno na uvid zainteresiranim licima u prostorijama i na web stranici Komisije (<http://www.aneks8komisija.com.ba>).

IX

Prema članu V stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, odluke Komisije su konačne.

X

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u «Službenom glasniku BiH».

Ovu odluku Komisija je donijela u sljedećem sastavu: Zeynep Ahunbay, Martin Cherry, Amra Hadžimuhamedović, Dubravko Lovrenović i Ljiljana Ševo.

Predsjedavajući Komisije

Dubravko Lovrenović

Broj: 06.2-2-40/09-15
11. marta 2009. godine
Sarajevo

O b r a z l o ž e n j e

I – UVOD

Na osnovu člana 2. stav 1. Zakona o provedbi odluka Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika uspostavljene prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, "nacionalni spomenik" je dobro koje je Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, proglasila nacionalnim spomenikom, u skladu sa članovima V i VI Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, kao i dobra upisana na Privremenu listu nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine («Službeni glasnik BiH», broj 33/02), sve dok Komisija ne donese konačnu odluku o njihovom statusu, a za što ne postoji vremensko ograničenje i bez obzira da li je za dotično dobro podnesen zahtjev.

Divna Semunović iz Vareša podnijela je, dana 24.10.2008. godine, prijedlog/peticiju za proglašenje dobra **Crkva posvećena Pokrovu Presvete Bogorodice u Varešu** nacionalnim spomenikom BiH.

U skladu sa odredbama Zakona, a na osnovu člana V stava 4. Aneksa 8. i člana 35. Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, Komisija je pristupila provedbi postupka za donošenje konačne odluke za proglašenje dobra nacionalnim spomenikom.

Izjava o značaju dobra

Ova jednostavna crkva izgrađena u neobaroknom stilskom izrazu izgrađena u periodu od 1891. do 1894. godine, svojim položajem na obronku brda iznad grada ističe se kao značajan element u gradskom ambijentu. Ona je važan podsjetnik na historiju grada i predstavlja sveto mjesto, te je važna za identitet stanovništva... Jedna je od novih crkava sagrađenih u posljednjim godinama XIX vijeka, u periodu prosperiteta naselja koji je uvjetovala izgradnja talionice 1891. godine.

II – PRETHODNI POSTUPAK

U postupku koji prethodi donošenju konačne odluke o proglašenju, izvršen je uvid u:

- dokumentaciju o lokaciji imovine i sadašnjem vlasniku i korisniku dobra,
- podatke o dosadašnjoj zakonskoj zaštiti dobra,
- podatke o sadašnjem stanju i namjeni dobra, uključujući i opis i fotografije, podatke o oštećenjima u toku rata, podatke o intervencijama na restauraciji i drugoj vrsti radova na dobru, itd.,
- historijsku, arhitektonsku i drugu dokumentarnu građu o dobru, koja je data u popisu korištenja dokumentacije u sklopu ove odluke.

Na osnovi uvida u prikupljenu dokumentaciju i stanje dobra, utvrđeno je slijedeće:

1. Podaci o dobru

Lokacija

Grad Vareš je udaljen 46 km sjeverno od Sarajeva i smješten je u kotlini kojom protječe rijeka Stavnja. Varešku kotlinu okružuju obronci planine Zvijezde, a njena nadmorska visina iznosi 830 m. Zbog konfiguracije terena, grad se razvijao u pravcu sjever-jug.

Historijska građevina Crkva posvećena Pokrovu Presvete Bogorodice nalazi se u samom centru Vareša, u ulici Put mira, u blizini Župne crkve.

Nacionalni spomenik se nalazi na lokaciji označenoj kao k.č. broj: 944, 945, 946 (novi premjer), što odgovara k.č. broj: 1/124, 1/125, 1/126, 1/127, 1/128; k.o. Vareš, upisan u ZK uložak broj 182, 180, 179 i 218, općina Vareš, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Historijski podaci

Zbog prirodnih bogatstava, cijela oblast oko grada Vareša bila je rano naseljena. Već su Rimljani ovdje iskorištavali rudu, iako je o tome ostalo sačuvano malo tragova, poput ploča sa natpisom «vilicus procurator» i jedne rudarske svjetiljke (*fra Ignacije Gavran, str. 10*). U srednjem vijeku se spominju neka od vareških sela kao središta rudarske djelatnosti, poput sela Duboštica (1393. godina) pa se pretpostavlja da se ovdje kopala i prerađivala željezna i ostale vrste rude za vrijeme bosanskih banova (Kulina i Stjepana II Kotromanića) i za vrijeme bosanskih kraljeva (*Gavran, fra Ignacije, 1998, str. 10*). Podaci o tome su vrlo oskudni (*Kreševljaković, 1942, str. 409-459*).

Naselje Vareš se pod ovim imenom spominje u vrijeme bosanskog upravitelja Jakuba Hadum-paše (1489-1493 godine). U XVI vijeku, kako bilježi turski defter iz tog vremena, naselje je imalo oko 150 kuća. Osnovno zanimanje ljudi ovoga kraja bilo je rudarstvo, proizvodnja i obrada željeza od koga su se kovali razni predmeti, i putem posrednika prodavali širom Osmanskog carstva. Tu proizvodnju je pratila proizvodnja drvenog uglja koji je bio neophodan u procesu proizvodnje željeza. Kasnije su se razvili i drugi zanati, određeni vidovi trgovine, prevoza i uprave. Privredni razvoj se vijekovima održavao na istom nivou: fra Pavao iz Rovinja zatekao je 1640. godine oko četrdeset majdana u Varešu i toliko ih je Austrougarska zatekla kad je izgradila prvu visoku peć 1891. godine. Nakon toga je vađenje i samostalno taljenje rude u majdanima ugašeno i sva proizvodnja je prebačena na varešku željezaru. (*Gavran, fra Ignacije, 1998, str. 11*).

Pravoslavna crkva u Varešu građena je u periodu od 1891-1894 godine. Posvećena je Pokrovu Presvete Bogorodice¹.

Crkva se danas namjenski koristi povremeno, s obzirom da nije ustoličeno svešteno lice sa stalnim angažmanom u Varešu, tu funkciju obavlja sveštenik iz Ilijaša.

¹ Događaj koji crkva danas spominje i praznuje kao Pokrov Presvete Bogorodice desio se 1. oktobra 911. godine u vrijeme cara Lava Mudroga (ili Filosoфа) kada je održano bdenje u Bogorodičinoj crkvi Vlaherne u Carigradu. Crkva je bila ispunjena vjernicima. U pozadini crkve stajao je sv. Andrej Jurodivi sa svojim učenicom Epifanijem. U četvrti sat noći pojavila se Presveta Bogorodica iznad naroda sa rasprostrtim omforom na rukama, kao da tom odjećom pokriva narod. Bila je odjevena u zlatnu porfiru, okružena svjetlošću, apostolima, svetiteljima, mučenicima i djevicama. Sv. Andrej vidjevši to javljanje, upitao je Epifaniju blaženog: „Vidiš li, brate, Caricu i gospođu nad svim, kako se moli za sav svet?“ Epifanije je odgovorio: „Vidim, oče, i užasavam se!“ Zbog toga se ustanovilo ovo praznovanje, kao podsjetnik na taj događaj i stalno pokroviteljstvo Presvete Bogorodice.

(Preuzeto: <http://www.cacak.co.rs/pravoslavlje/pokrov-presvete-bogorodice-5.html> od 15.01.2009)

2. Opis dobra

Prema konceptu prostorne organizacije crkva Posvećena Pokrovu Presvete Bogorodice u Varešu sastoji se od priprate, naosa i oltarskog prostora. Objekat crkve je pravougaone osnove čije vanjske dimenzija iznose cca 7,85X13,75 m (dužina mjerena sa apsidom).

Glavna osovina objekta crkve usmjerena je u pravcu istok - zapad.

U prostor crkve se ulazi sa zapadne strane. **Zapadna fasada objekta** se sastoji od tri dijela u smislu vertikalnog raščlanjenja. **Prvi dio predstavlja glavni ulazni portal** crkve čije dimenzije iznose cca širina 1,44 m i visina cca 3,35 m. Vrata su drvena, dvokrilna, sa lučno zasvedenim nadsvjjetlom i kamenim ramom bez profilacije. Krila vrata su jednostavne izrade, sastoje se od tri polja, bez dekoracije. Nadsvjjetlo se sastoji od četiri segmenta, a iznad nadsvjjetla je postavljena manja nadstrešica, čija širina iznosi kao i širina portala. **Drugi dio** se nalazi iznad portala, gdje se nalaze tri okulusa (prozori kružnog oblika) koji su horizontalno raspoređeni u tri polja. Četvrti okulus se nalazi u gornjoj zoni, ispod zvonika. Svi okulusi su istih dimanzija i njihov prečnik iznosi cca 90 cm.

Treći dio predstavlja zvonik, čija visina do početka krsta iznosi cca 16,30 m. Visina zvonika do ispod krova iznosi cca 12,50 m. Zvonik je smješten iznad centralnog prostora priprate u njenom sjevernom dijelu. Kvadratne je osnove i njegove dimenzije iznose cca 3,00X3,00 m. Krov zvonika ima oblik lukovice sa izduženim kubičnim nastavkom na čijem se vrhu nalazi krst. Dio zvonika koji se nalazi iznad krova crkve ima četiri iste fasade koje su obložene kamenom oblogom sive boje, dok su rubovi i vrh zidova obloženi kamenom crvene boje. Na sredini fasadnih pravougaonih polja zvonika smješteni su otvori sa žaluzinama koji se polukružno završavaju.

Objekat crkve je izgrađen od kamenih zidova, čija debljina iznosi cca 60-65 cm, dok su zidovi apside debljine cca 43 cm. Konstruktivna ojačanja zidova izvedena su pilastrima koji iz ravni zida izlaze cca 10 cm. Pilastru se nalaze na uglovima objekta, dva ojačanja na zapadnom zidu pokraj portala, i po tri na južnom i sjevernom zidu (pokraj prozorskih otvora). Na istočnom zidu, na prostoru apside se nalaze dva pilastra. Svi unutrašnji i vanjski zidovi crkve su malterisani, dok su na vanjskoj strani po rubnim dijelovima objekta, zatim oko portala i prozorskih otvora, postavljene kamene ploče širine cca 55 cm kao dekoracija.

Crkva je natkrivena dvovodnim krovom koji ima drvenu konstrukcija a krovni pokrivač je izrađen od pocinčanog lima. Fasadni zidovi crkve su obloženi kamenim pločama sive boje, a na rubnim dijelovima objekta, zatim vertikalnim poljima između prozorskih otvora, kao i na vertikalnim i horizontalnim poljima istočne i zapadne fasade postavljene su kamene ploče širine cca 60 cm. Crvene kamene ploče postavljene na fasadama kao plastična dekoracija, su u odnosu na zid fasade izbačene za cca 13 cm .

Visina južne i sjeverne fasade objekta, do početka dvovodnog krova iznosi cca 6,10 m. Za osvijetljavanje naosa crkve, na južnom i sjevernom zidu objekta postavljena su po tri pravougaona, lučno zasvedena prozorska otvora. Njihove dimenzije iznose cca 2,95X1,30 m. Na sjevernoj fasadi se nalaze četiri ovakva prozora, a na južnoj su smještena tri prozora i portal koji je iste izrade kao i portal na zapadnoj strani. Na dijelu apside se nalaze tri prozorska otvora istih dimenzija. Svi

prozori su izrađeni od drveta a sastoje se od devet ustakljenih pravougaonih polja i jednim poljem u obliku polukruga koje se nalazi na vrhu. Sa vanjske strane prozorskih otvora su naknadno postavljene željezne rešetke.

Prema konceptu prostorne organizacije crkva u Varešu ima pripratu, naos i oltarski prostor. **Priprata** ima unutrašnje dimenzije cca 6,9X1,70 m. Iznad priprate se nalazi **galerija** dimenzija cca 6,9X2,25 m. Visina galerije u odnosu na pod priprate iznosi cca 3,60 m. Konstrukcija galerije je oslonjena na dva masivna kamena stuba čije dimenzije iznose cca 90X90 cm sa pilastrima. Stubovi idu do visine stropa a prostor između njih je zasvođen sa tri polukružne volte (tri zasvođena luka se nalaze ispod galerije a tri ispod samog svoda). Na galeriju se dolazi preko spiralnog drvenog stepeništa kojim se dalje penje na zvonik. Spiralno stepenište je smješteno u prostoru priprate i oslanja se na zapadni i sjeverni zid crkve.

Dimenzije **naosa** su cca 6,70X6,60 m, dok visina crkve mjerena od poda do stropa u ovom dijelu crkve iznosi cca 6,20 m.

Crkva ima jednu **polukružnu apsidu** na istočnoj strani čiji poluprečnik iznosi cca 3,25 m. Mjereno na istočnoj fasadi objekta, visina zida apside od kote terena do početka krovšta iznosi cca 6,20 m. Krov apside ima kupasti oblik i njegov vrh se završava cca 1,00 m ispod sljemena dvovodnog krova crkve i prekriven je pocinčanim limom. Oltarski prostor sa **proskomidijom, đakonikom i časnom trpezom** smješten je u apsidi. Proskomidija i đakonikon su izrađene kao niše u vanjskom zidu, širine 70 i dubine 35 cm. Središnje mjesto u oltaru zauzima časna trpeza koja je izrađena od drveta i čije dimenzije iznose cca 68x40 cm. Oltarski prostor je od prostora naosa odvojen ikonostasom koji je izrađen od drveta, jednostavne izrad, bez dekoracije. Uzdignut je za dva stepenika u odnosu na visinu prostora naosa.

Ikonostas u crkvi Pokrova Presvete Bogorodice u Varešu najvjerojatnije je izrađen i postavljen nakon njene izgradnje 1884. ili 1891. godine.

U vizuelnom smislu na ikonostasu se uočava pet vertikalnih zona:

- U donjoj zoni su postavljene ikone sljedećih svetitelja posmatrano iz pravca S→J: sv. Nikola, sv. apostoli Petar i Pavle, Presveta Bogorodica sa Hristom u naručju, carske dveri sa scenom Blagovijesti, Hristos Pantokrator, sv. Sava srpski, Pokrov Presvete Bogorodice. Sve ikone su lučno završene.
- U drugoj zoni su postavljene ikone sljedećih svetitelja posmatrano iz pravca S→J: sv. jevanđelist Marko, sv. jevanđelist Jovan, Tajna večera, sv. jevanđelist Matej, sv. jevanđelist Luka;
- U trećoj zoni su postavljene ikone sljedećih svetitelja posmatrano iz pravca S→J: sv. mati Paraskeva, Sv. sabor apostolski (lučno završena ikona), Preobraženje Hristovo (lučno završena ikona), Vaskrsenje Hristovo, Sabor vrhovnih apostola (lučno završena ikona), Sv. tri jerarha;
- U četvrtoj zoni su postavljene ikone sljedećih svetitelja posmatrano iz pravca S→J: sv. Jovan Krstitelj, Silazak Svetog duha na apostole, Presveta Bogorodica sa Hristovim raspećem, Krštenje Hristovo;
- U petoj zoni su postavljene dvije ikone posmatrano iz pravca S→J sa sljedećim predstavama: Heruvimi, Serbski car, Lazar serbski, car (nedostaje natpis). Obje ikone lučno završavaju. Na ikoni sa predstavama srpske vlastele nedostaje natpis – ispisano je samo car. Takođe nedostaje i njegov lik.

Ikonostas lučno završava. Na njegovom vrhu je krst.

POKRETNOST NASLIJEDE

Pokretno naslijeđe je smješteno u naosu crkve.

ZBIRKA IKONA

1. Sabor dvanaest apostola 13. jul

Autor: nepoznato

Vrijeme nastanka: prije 1868. godine

Tehnika: tempera na dasci

Dimenzije: 63x46x3,7 cm

Opis: Na slici je predstavljeno dvanaest apostola. U prvom planu su predstavljena tri apostola u stojećem stavu. Centralna figura apostola (apostol Petar) predstavljena je kako ispred sebe drži model crkve. Lijevo je predstavljen apostol (apostoli Marko ili Jovan) sa jevanđeljem u desnoj ruci i ključevima u lijevoj. On lijevom rukom pridržava model crkve. Desno od centralne figure apostola sa modelom crkve u rukama predstavljen je apostol koji u svojoj lijevoj ruci drži nekoliko svitaka. Desnom rukom pridržava model crkve.

Iza ove tri stojeće figure apostola predstavljeno je devet apostola sa oreolima oko glave.

U gornjem dijelu ikone predstavljen je Hristos na oblaku sa raširenim rukama kako blagosilja.

Apostoli su predstavljeni sa oreolima. Odjeveni su u donju haljinu ružičaste boje sa tamnim ogrtačem, ili donju haljinu tamne boje sa ružičastim ogrtačem.

U gornjem dijelu ikone napisan je naziv predstavljene scene ЦАБОР 12 АПОСТОЛА.

U donjem dijelu ikone ispisan je sljedeći natpis: ПРИЛОЖЕНІЕ ДИМИТРА ПЕНКО ВЕЛІЗАННА ЦРКВА ВАРОШКЕ: 1868 7/8 Впид.15

2. Sveti jevanđelist Luka

Autor: nepoznato

Vrijeme nastanka: početak XX vijeka

Tehnika: ulje na platnu

Dimenzije: 66x52 cm

Opis: Na ikoni je predstavljena stojeća figura svetitelja odjevenog u dugu donju haljinu oker boje. Preko nje je prebačen ogrtač crvene boje. Oko glave mu je oreol. Uz oreol stoji natpis sa njegovim imenom. U desnoj ruci, koja mu pada niz tijelo drži jevanđelje, a u lijevoj, podignutoj u visini grudi, pero. Iza figure jevanđeliste predstavljen je njegov atribut –, krilati vo.

U dnu ikone stoji sljedeći natpis: ПРИЛОЖЕНІЕ СЕЛО ПЛАННИЦА И СЛАВНИН 1897.

Napomena: Ikona je oštećena – izbušene su rupe na mjestu očiju svetitelja.

3. Molitva u Gestimanskom vrtu

Autor: nepoznati ruski majstor

Vrijeme nastanka: prije 1924. godine

Tehnika: ulje na platnu

Dimenzije: 78x58 cm

Opis: Na ikoni je predstavljen trenutak prije Hristovog stradanja kada on u Gestimanskom vrtu izgovara molitvu: "Oče moj, ako je moguće, neka me mimoide

čaša ova; ali opet ne kako ja hoću, nego kako ti! (*Matej, 26:39*). Hristos je predstavljen kako kleči. Ruke su mu položene na kamen, glava podignuta prema nebu, a pogled usmjeren prema putiru obasjanom svjetlošću.

4. Jerusalim

Autor: nepoznat – donesena iz hadžiluka

Vrijeme izrade: prije 1864. godine

Tehnika: tempera na platnu

Dimenzije: 93x141 cm

Opis: Na ovoj ikoni je predstavljena želja umjetnika da iskaže što više događaja iz Starog i Novog zavjeta, odnosno svega onoga čega su hodočasnici trebali biti svjesni prilikom obilaska Svete Zemlje (*Rakić, 199., 298*).

Na platnu su naglašene predstave Bogorodice Umiljenije sa Hristom, lijevo i Hrista Svedržitelja, desno. Među njima je predstavljen hram sa mnoštvom scena.

Ispod predstave Bogorodice Umiljenije sa Hristom je ktitorski natpis koji govori da je Jerusalim priložio 1864. hadži Risto Trivić sa suprugom hadži Martom.

Na sjevernom dijelu dvorišta nalazi se **parohijska kuća**. Objekat je sagrađen 60-tih godina prošlog vijeka, a sastoji se od prizemlja, sprata i na jednom dijelu ima podrum. Dimenzije ovog objekta iznose cca 16,00X8,00 m.

Parohijska kuća ne uživa režim zaštite nacionalnog spomenika.

3. Dosadašnja zakonska zaštita

Objekat Crkve posvećene sv. Pokrovu Presvete Bogorodice u Varešu nije bio upisan u Registar nepokretnih spomenika kulture i nije uživao režim zaštite.

4. Istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi

Nema pisanih podataka, niti dokumenatcije o konzervatorsko - restauratorskim radovima na objektu crkve posvećene sv. Pokrovu Presvete Bogorodice u Varešu.

Prema riječima predstavnika pravoslavne crkve Divne Semunović godine 2004. godine su rađeni građevinski radovi u unutrašnjosti objekta, kao što su bojenje zidova i prozora.

5. Sadašnje stanje dobra

Objekat crkve posvećene sv. Pokrovu Presvete Bogorodice u Varešu je imala manja oštećenja tokom ratnih dejstava u periodu od 1992-95 godine. Najviše je bila oštećena fasada objekta, kao i enterijer. Uništen je donji dio ikonostasne pregrade. Nakon toga, prilikom sanacije crkve u taj prostor je umetnut jednostavan drveni ram.

Zbirka ikona nalazi se u dobrom stanju. Ikone su prekrivene slojem prašine i čađi. Ikona sa predstavom sv. jevanđeliste Luke je oštećena namjernim uništenjem.

6. Specifični rizici

Nema specifičnih rizika koji ugrožavaju objekat crkve posvećene sv. Pokrovu Presvete Bogorodice u Varešu.

III – ZAKLJUČAK

Primjenjujući Kriterije za proglašenje dobara nacionalnim spomenikom («Službeni glasnik BiH», br. 32/02 i 15/03), Komisija je donijela odluku kao u dispozitivu. Odluka je zasnovana na sljedećim kriterijima:

A. Vremensko određenje

B. Historijska vrijednost

C. Estetska vrijednost

iii. Proporcije

v. Vrijednost detalja

E. Simbolička vrijednost

i. Ontološka vrijednost

ii. Sakralna vrijednost

iv. Vežanost za rituale ili obrede

v. Značaj za identitet grupe ljudi

F. Ambijentalna vrijednost

i. Značenje u strukturi i slici grada

vi. Duh i osjećanja

Sastavni dio ove odluke su:

- kopija katastarskog plana
- fotodokumentacija snimljena u oktobru 2008. godine od strane saradnika u Komisiji
- nacrti crkve izrađeni u oktobru 2008. godine od strane saradnika u Komisiji

Korištena literatura

U toku vođenja postupka proglašenja historijske građevine crkve posvećene sv. Pokrovu Presvete Bogorodice u Varešu nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine, korištena je sljedeća literatura:

1942. Kreševljaković, Hamdija, Vareš kao glavno središte gvozdenog obrta u BiH, Glasnik Zemaljskog muzeja BiH 54/1942.

1958. Bejtović, Alija, Historijsko-građevni razvoj Vareša, Sarajevo, 1958.

1998. Rakić, Svetlana, *Ikone Bosne i Hercegovine (16-19 vijek)*, Beograd 1989.

1998. Gavran fra Ignacije, Župna crkva u Varešu, Sarajevo, 1998.

Novi zavjet, prijevod Svetog arhijerejskog sinoda Srpske pravoslavne crkve 1997.
http://www.rastko.org.yu/bogoslovlje/novi_zavet/jevandjelije_po_mateju.html
od 31.10.2008.

Nosilac istraživanja i izrade Prijedloga odluke:

*Alisa Marjanović, diplomirani inženjer arhitekture,
saradnik za spomenike graditeljskog naslijeđa
u Komisiji za očuvanje nacionalnih spomenika*

Učesnik u istraživanju i izradi Prijedloga odluke

(autor dijela o pokretnom naslijeđu):

*Slobodanka Nikolić, profesor geografije i etnologije,
saradnik za pokretno naslijeđe
u Komisiji za očuvanje nacionalnih spomenika*